

Carta d'estiu

Benvolgut senyor Miquel,

No sé per què els mestres d'ara volen que els escriguem cartes per explicar-los les coses que fem a l'estiu. Quina llauna! L'estiu serveix per jugar, no li sembla?

Ara, com que vostè em cau molt simpàtic perquè porta barba i sempre em deixa esborrar la pissarra, que és una cosa que m'agrada molt, li explicaré les aventures d'en Lip i en Lap.

Vostè ja sap que m'agraden els animals, oi? Doncs bé, a la mare, en canvi, no li agraden gens i no me'n deixa tenir ni un al pis, perquè diu que ho empesten tot i ho deixen tot perdut. En canvi a Cantonigròs, al poblet on estiuem, sí que me'n deixa tenir.

Com que tenim una piscina d'aquestes de lona, la vaig muntar, la vaig omplir d'aigua i després hi vaig posar tot de pedrotes i alguna planta i els vaig posar a nedar. I amb un nen veí meu vam fer barquetes amb fustes i una vela de drap. I els aneguets tan tranquils, només que al vespre semblaven naufrags, rebentats d'anar tot el dia amb barca. Ara que després va venir el premi: els vam donar ració doble de cargols i a dormir.

Bé, doncs, ara n'hi explicaré una de més bona. Cada any amb els pares, a mig estiu, anem a passar uns dies a l'Estartit, a casa els avis, i aquest any, és clar, també ens vam endur els ànecs. I mai no diria on els vam col·locar per fer el viatge. Sap aquells cubells de les escombraries que s'obren fent palanqueta amb el peu? Doncs en un cubell d'aquells, què li sembla? Però la més bona encara va ser la del dia que vam anar a fer un cremat i me'ls vaig voler emportar lligats amb cordills, perquè em va semblar que també tenien dret a sortir de nit. I el pare, que sempre fa brometes, els va posar dues cintes de color vermell al coll. I ja els tens pel carrer que semblaven dos artistes de cine passejant per Hollywood.

Tothom els mirava i els deia coses. Bé, doncs, ens vam asseure en un d'aquells bars que donen al passeig i tenen cadires a fora. Al costat nostre hi teníem una família d'anglesos tots rossos que també feien el seu cremat. Van portar el nostre cremat i va passar el que havia de passar, que els ànecs se'n van anar sota la taula dels anglesos i, de sobte, suposo que perquè els

Lectura 1

ànecs li van refregar el bec per les cames, la senyora anglesa va fer un crit i d'un bot s'aixecà de la cadira, amb tan mala sort que tombà la taula i es vessà el cremat fent una gran flamarada que va encendre el paper que cobria la taula, i tothom es va aixecar cridant: foc!, foc!, en tots els idiomes.

El pare intentava apagar les flames trepitjant-les a cops de peu, i quan les va tenir apagades va veure que tenia els pantalons ben socarrimats, i els ànecs van tocar el dos veient tot aquell bullit.

Jo ja els donava per perduts, però l'endemà al matí els vam trobar que passejaven tan tranquils per la platja, com si res no hagués passat. Què me'n diu, d'aquesta, senyor Miquel? Per explicar-la a classe, oi?

Tornar a Cantonigròs amb en Lip i en Lap ja va ser més fàcil, perquè l'avi els va fer una capsa foradada amb una finestra de plàstic i des d'allà podien veure el paisatge. I ara fa una setmana la mare va dir que havíem de pensar alguna cosa perquè les vacances s'acabaven i no ens podíem emportar en Lip i en Lap al pis de Barcelona.

I sap com ho hem arreglat? Doncs els hem deixat a la senyora Roseta, que té una petita granja, i ella els tindrà fins a l'any vinent. La senyora Roseta, sap?, és molt amiga nostra. Té un hort i sempre ens regala bledes, carbassons, mongetes tendres i moltes més coses. I miri si n'és, de bona dona, que ahir, que era diumenge, ens va regalar una gran cassolada d'ànec amb peres. Ho vaig trobar una mica estrany perquè de guisat sí que no ens n'havia portat mai i, per cert, estava per llepar-se'n els dits.

I res més. Això és el que li volia explicar. Fins molt aviat, senyor Miquel.

Aleix

Llorenç Puig (adaptació)

El egipci, sobirans de la terra negra

Fa quatre mil anys, a les ribes del riu Nil es va forjar la civilització egípcia, una de les més avançades, cultes i riques del món. Els antics egipcis van desenvolupar l'escriptura, la pintura, l'arquitectura, l'agricultura i el comerç fins a fer-los arribar a uns nivells que sorprenen, encara avui dia, per la seva gran perfecció. Gràcies als jeroglífics que ens han deixat als temples i a les tombes dels faraons podem conèixer la grandesa d'aquesta civilització mil·lenària.

Una terra privilegiada per la naturalesa

Egipte ha estat anomenat «el do del Nil». I amb tota la raó. Antigament, quan acabava l'estiu, la neu fosa a les muntanyes llunyanes de l'Àfrica interior arribava a Egipte i l'inundava. Es formava una rica capa de llim o de terreny al·luvial; l'intens color xocolata del llim semblava negre als ulls dels egipcis i, per això, van anomenar el seu país Kemit, que vol dir «la terra negra». Van explotar amb tant d'encert la riquesa del seu sòl, que Egipte aviat es va convertir en el graner de l'antiguitat i, en temps de fam, va poder ajudar altres pobles menys afortunats.

A més de la riquesa aportada pel Nil, la naturalesa va fer un altre regal a Egipte: va formar barreres naturals a cada frontera del país. El mar Mediterrani i el mar Roig s'estenen al nord i a l'est, respectivament. Cap a l'oest, s'obre l'extensió desolada del desert, mentre que el curs del Nil és ple de cascades i ràpids que impedeixen navegar pel riu cap al sud. D'aquesta manera, els antics egipcis vivien protegits d'atacs estrangers.

Una economia basada en l'agricultura

El blat i l'ordi eren els conreus principals a l'antic Egipte. A banda d'això, però, també cultivaven hortalisses: cebes, enciams i cogombres. Fermentaven cervesa i conreaven vinyes per fer vi, que etiquetaven amb el nom dels anys del faraó regnant. Criaven cabres i ovelles, porcs i bous. El riu Nil els proveïa de peix i d'ocells en abundància, i encara domesticaven oques i ànecs.

El lli també era un conreu important: l'utilitzaven com a matèria primera per teixir els seus vestits blancs tan característics.

L'economia de l'antic Egipte sempre va girar al voltant de l'agricultura, molt condicionada per la meteorologia i, per tant, per les crescudes del riu. De juny a octubre s'inundaven les ribes i deixaven una terra tan rica en nodriments que no necessitava fertilitzant. La prosperitat del país depenia del fet que la inundació arribés en el moment adequat i portés l'aigua necessària. El que depenia més de les crescudes del riu era l'humil camperol, el *fellah*, que pa-

Lectura 2

gava els impostos de la terra en gra. El Nil era, a més, l'eix de l'activitat comercial: hi transiaven periòdicament, riu amunt o riu avall, vaixells i altres embarcacions amb tota mena de mercaderies.

L'esforç que feien per dominar el Nil es veu en les obres d'enginyeria fetes pels egipcis. Van construir dics de contenció, pous i canals, i mesuraven el nivell de les aigües amb uns instruments anomenats nilòmetres.

Una societat piramidal

Quasi totes les societats han estat comparades amb una piràmide, però cap la representa tan bé com l'egípcia. A dalt de tot hi havia el faraó i immediatament sota seu es trobava un visir o *tati*, nomenat pel faraó com al seu home de confiança.

D'altra banda, per fer més efectiva la tasca del govern, Egipte es dividia en cèdules administratives bàsiques: els *nomós*. Cada una era governada per un nomarca, que s'ocupava del seu bon funcionament i del cobrament dels impostos.

La cura de les divinitats corresponia als sacerdots, la classe més rica i la més influent del país. També hi havia els soldats, que en èpoques de pau arribaven fins i tot a transportar pel Nil grans blocs de pedra amb què construïen els temples i les grans piràmides; en alguns casos, els soldats també feien la funció de policia. L'exèrcit no era nombrós i, en cas de guerra, l'engruixien amb mercenaris (generalment esclaus que d'aquesta manera aconseguien la llibertat).

Els artesans, els camperols i els obrers formaven la classe més popular. Els artesans treballaven als tallers reials i als temples, però als pobles petits treballaven a la plaça pública i venien els productes en parades davant de casa seva.

Els escribes

Moltes de les coses que sabem dels egipcis són gràcies als escrits que n'hem trobat a les tombes, tot i que no ha estat fàcil desxifrar-ne l'escriptura. Llegir i entendre els jeroglífics exigeix pel cap baix quinze anys. A Egipte hi havia poca gent capaç d'escriure jeroglífics. Els coneixedors d'aquest llenguatge eren els escribes, però les seves funcions anaven molt més enllà de les de secretaris i comptables, ja que eren, també, pensadors i científics. Els jeroglífics són imatges simplifiades dels objectes. Cada objecte es dibuixava pel seu tret més característic: els peixos, de costat, i les tortugues, des de dalt. En el cas dels humans es combinaven diferents punts de vista: el cap, per exemple, es dibuixava de perfil i l'ull, en canvi, de cara.

Robert Steven Bianchi i altres (adaptació)

Coves i avencs

Jordi Quera és un reconegut expert en esports de muntanya, autor de nombrosos articles i d'un llibre bàsic per al coneixement de l'especialitat que més l'apassiona: l'espeleologia.

Quan et comença a agradar l'espeleologia?

Després de molts anys de fer excursions, primer en un esplai i més endavant en diferents agrupaments escoltes, vaig començar a practicar l'espele. La primera vegada que vaig entrar en un avenc, fa disset o divuit anys, vaig tenir una impressió tan forta que ja no ho he deixat.

Què hi ha sota terra?

Un món impressionant: hi ha rius tan grans com els de fora, hi ha coves, avencs formats per l'acció del curs de l'aigua durant molts anys, i que poden tenir més de 300 metres de llarg (tres vegades el camp del Barça); hi ha cascades i estanys impressionants...

Com passeu aquests rius?

Gairebé sempre nedant. Si el riu passa per la part baixa, s'intenta buscar un pas més elevat; també es pot fer alguna instal·lació amb corda, que t'estalvia passar per llocs complicats.

Quines condicions ambientals trobeu?

N'hi ha dues de bàsiques: la foscor absoluta i estar al 100% d'humitat. A més, les temperatures són molt baixes.

Això vol dir que heu de tenir una bona preparació física i psíquica, oi?

Sí. És molt important la preparació psíquica perquè la primera vegada que entres en una cova és fàcil que de seguida et sentis desemparat. A mesura que repeteixes l'experiència, però, t'arriba a apassionar. També s'ha d'estar preparat físicament.

Et va costar acostumar-te a estar tanta estona a les fosques?

La veritat és que no. Té una màgia especial. La il·luminació que portem

és una instal·lació mixta formada per un frontal d'il·luminació elèctrica i un llum de carbur. Aquest llum crea una aurèola de claror molt càlida que dona una sensació intimista.

Has sentit mai claustrofòbia?

Alguna vegada, en un ascensor. En una cavitat, mai, perquè la sensació és absolutament diferent. Com que la llum agafa un espai més petit encara que les dimensions de la cavitat, et sembla que sobri espai pertot arreu.

És freqüent trobar una cavitat tan estreta i baixa que t'obligui a avançar arrossegant-te com un cuc?

No. En una cavitat mitjana normalment hi ha un o dos passos estrets. Pots trobar una gatera que t'obliga a avançar arrossegant-te, o un llaminador, que per passar-lo t'has de treure tot el material que portes, passar primer el cap i després la resta del cos, i estirar el material.

Les incursions dels espeleòlegs poden afectar l'equilibri ecològic?

Sí. Qualsevol agressió al medi subterrani és una agressió directa a l'equilibri ecològic d'una cavitat. Durant anys, alguns espeleòlegs han trencat estalactites i estalagmites, han abandonat deixalles de carbur que contaminen l'aigua i han malmès els microorganismes.

L'espeleologia és esport però també estudi de les cavitats. Què es pot trobar dins d'una cova?

Paisatges increïbles: formacions d'estalactites i d'estalagmites, aigües subterrànies, galeries, pous i formes molt suggerents que en més d'un cas han inspirat ambients de princeses i temes mitològics. Hi podem trobar, també, fòssils (una vegada hi vaig trobar una serp), i pintures rupestres, que gairebé sempre són molt a prop de l'entrada, que és on vivien els nostres avantpassats.

Les coves sempre han estat envoltades de misteri i de llegendes. Per què?

La màgia de descobrir una cova inexplorada, la foscor i la tranquil·litat absolutes que t'acompanyen, et fan imaginar fàcilment envoltat de follets, fades, dracs, monstres...

Jordi Oliveres

Pimi es fa preguntes

Després de ficar-nos al llit i d'apagar el llum, vaig dir:

–Mireia, on se'n va el llum quan tanquem l'interruptor? Nosaltres diem que se'n va, però on se'n va realment?

–Se'n va a dormir, que és el millor que podries fer –va dir la Mireia.

–Mireia, ho dic seriosament –vaig insistir–. On se'n va?

–Se'n va allà d'on ve la fosca –va contestar la Mireia–. Ara deixa'm tranquil·la.

–Vols dir que la fosca ve de l'espai exterior, com els ovnis i coses d'aquestes?

Com que la Mireia no va respondre, vaig afegir:

–Ja saps que no hi crec, en totes aquestes bestieses.

La Mireia es va girar i em va mirar a les fosques.

–Primer no creus en les relacions. I ara no creus en l'espai. Creus en res, tu?

–Això no és just –li vaig dir–. Només perquè em faig preguntes sobre alguna cosa, de seguida dius que no hi crec. Sempre mires de fer broma de tot!

I, dit això, em vaig girar i em vaig posar a dormir.

Abans, però, em vaig dir a mi mateixa: l'Espai! Només és una paraula! Només és buidor! La gent en parla com si fos alguna cosa, però, realment, és no-res! Després vaig afegir: «La Mireia es pot ben guardar les seves velles relacions i el seu vell espai.»

L'endemà al matí, encara era al llit mentre la Mireia es vestia.

–Ja cal que t'afanyis i que et vesteixis –va dir–. Però, què et passa?

–Res –vaig dir–. Penso.

–Pots pensar i vestir-te alhora –em va dir la Mireia.

Vaig fer veure que no l'havia sentit. Vaig dir:

–Pensava que, en aquest mateix moment, arreu de la ciutat, tothom es lleva, i es vesteix, i esmorza, i es prepara per anar a l'escola.

La Mireia em va mirar amb una mena de somriure estrany i va dir:

–És més tard del que et penses, i *més tard* és una relació de temps, i si no et lleves de seguida, ho diré a la mare!

–Temps! –vaig dir cridant–. Això és com l'espai! Només és una paraula!

La Mireia va dir simplement:

–Mira, Pimi, és tard i l'escola és molt lluny. Quan parlem del temps, volem dir *abans que* i *més tard que*. Quan parlem de l'espai, volem dir *a prop de* i *lluny de*. D'acord?

Llavors ho vaig veure clar.

Lectura 4

–Aaaah! –vaig dir–, ara veig què vols dir. Ara entenc de què estan fets l'espai i el temps. L'espai està fet de relacions espacials i el temps està fet de relacions temporals. És això, oi?

L'única cosa que va dir la Mireia va ser:

–No ho sé. Per què no ho preguntes al senyor Moliner?

L'endemà al matí, així que vaig veure entrar el senyor Moliner a classe, li vaig dir:

–Senyor Moliner, què és una relació?

–Suposo que tu en diries una connexió. Però potser seria millor que preguntéssim als aquí presents què són les relacions.

La Isabel va dir:

–Hi ha relacions familiars. És el que connecta unes persones amb unes altres persones en la mateixa família. Per exemple, si les persones són germanes, aquesta és la seva relació.

–Les paraules estan connectades amb altres paraules –va dir la Joana–. Vull dir que, en les oracions, els subjectes porten verbs, com ara *Els gossos lladren*.

–I les coses tenen relacions –va dir en Tomi–. Hi ha la relació d'una roda amb un cotxe, o d'un dit amb una mà, o d'una porta amb una casa.

Ara en Bernat ja botava al seient.

–Ho sé! Ho sé! Les paraules i les coses tenen relacions. La paraula *mntanya* té relació amb totes les muntanyes que existeixen.

En Bernat se'm va quedar mirant fixament. Llavors va anar a la pissarra i va escriure això:

–Bernat –vaig dir–, em sembla que ja veig què vols dir. Existeix la paraula *mntanya*, però també existeix la muntanya mateixa. I la fletxa representa la relació entre la paraula i la cosa.

En Bernat va fer un gran somriure. No podia recordar haver-lo vist somriure mai abans. Llavors va tornar a la pissarra, va agafar altre cop el guix, i va escriure:

Les muntanyes són lluny.

Les cases són a prop.

Lluny i a prop són relacions espacials.

Vaig aplaudir rient i vaig dir:

–Jo també ho sé fer, això!

I vaig escriure:

Avui és abans de l'excursió al zoo.

La setmana vinent serà després de l'excursió al zoo.

Abans i després són relacions temporals.

En Bernat va tornar a fer un gran somriure. Em va agradar poder-lo divertir.

Matthew Lipman (adaptació)

Poesies per cantar

No hi ha trapezistes

Divuit mesos i un dia més,
es fa tan lent esperar.
Ja no passen els dies, no,
ja no vaig ni a pescar.

Ja no borden els gossos,
ja han plegat els del circ,
ja no hi ha trapezistes, no.
Tu no véns mai per aquí.

S'ha parat el rellotge vell
de la nostra estació
i els ocells de la via tres
s'han rebel·lat contra tot.

Els diumenges a la tarda són
encara tan avorrits,
coses que no canvien mai.
Tu ja no véns per aquí.

Un avió creua un tros de cel
i jo em sento morir.
Ara els núvols no marxaran
fins que arribi la nit.

Tu ja no véns mai per aquí.

Ja no queden estrelles, no.
Tal com passen els trens,
desmuntaven la casa els dos,
després d'anar a trencar el gel.

«I ja res no és com era abans»,
els avis diuen sovint.
Xafarderes van preguntant
per què no véns mai per aquí.

I a les nits quan ja no fa fred
torno a pujar al meu terrat.
Des d'aquí puc veure encara
el cel ennuvolat.

Tu ja no véns mai per aquí.
Tu ja no véns mai per aquí.

Sau

Lectura 5

Vinyes verdes vora el mar

Vinyes verdes vora el mar;
ara que el vent no remuga,
us feu més verdes i encar
teniu la fulla poruga,
vinyes verdes vora el mar.

Vinyes verdes del coster:
sou més fines que la tarda.
Verd vora el blau mariner,
vinyes amb la fruita verda,
vinyes verdes del coster.

Vinyes verdes, dolç repòs
vora la vela que passa;
cap al mar vincleu el cos
sense decantar-vos massa,
vinyes verdes, dolç repòs.

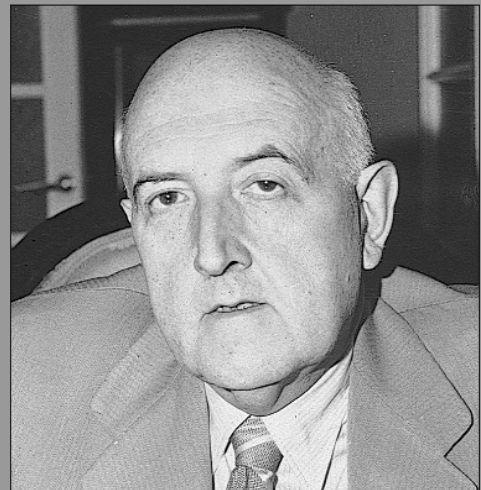
Vinyes que dieu adéu
al llagut i a la gavina
i al fi serrellet de neu
que ara neix i que ara fina...
Vinyes verdes que dieu adéu!

Vinyes verdes del meu cor...
Dins del cep s'adorm la userda,
ràim negre, pàmpol d'or,
aigua, penyal i basarda.
Vinyes verdes del meu cor.

Vinyes verdes vora el mar,
verdes a la punta de dia,
verd suau de cap al tard...
Feu-nos sempre companyia,
vinyes verdes vora el mar!

Josep M. de Sagarra

Josep M. de Sagarra va néixer a Barcelona el 1894 i va morir l'any 1961 a la mateixa ciutat. Va estudiar la carrera de Dret a la universitat, però poc abans d'acabar va deixar els estudis per dedicar-se plenament a la literatura. Sagarra és autor d'una obra extensa i variada, en la qual destaquen la poesia i el teatre. També col·laborà amb la premsa. *L'Hostal de la Glòria*, *El Cafè de la Marina* i *La ferida lluminosa* són algunes de les seves obres teatrals més conegudes. Entre la seva obra poètica destaquen *Cançons de rem i de vela* i *El comte Arnau*.

Trenta mil pessetes per un home

En Lluís vivia amb la seva mare viuda i tres germans més petits que ell. Vivien en un poble, a un quart d'hora de distància del mar i del port. Els germans petits d'en Lluís es quedaven sota la seva vigilància mentre la seva mare se n'anava a treballar. A en Lluís això no li agradava i aviat es va espavilar per ajudar la mare.

En una barberia del port, en Lluís havia aconseguit que li deixessin remullar barbes a canvi d'un petit sou.

El barber, per fer-se un sobresou, a les nits sortia a pescar la sardina. Hi havia nits que no pescaven res; d'altres pescaven molt.

Un dia en Lluís va dir al seu amo:

–Senyor, a casa falten més diners i voldria que parléssiu amb en Roc, el patró de la barca, i que em deixés anar a la pesquera amb vosaltres.

El barber mirà fixament aquell vailet ple de voluntat que només pensava a ajudar la mare i fer anar endavant la seva família.

En Roc, el patró, de primer moment s'hi resistí. No en necessitava pas, de grumet. El barber insistia, però el patró hi posava taps: que el vailet es moriria de son i que era massa petit per treballar... Però el barber vingà insistir i en Roc, a l'últim, es va deixar convèncer.

El producte de la pesca se'l repartien entre tots els tripulants de l'embarcació. La part més petita era per a en Lluís. Hi havia setmanes que en Lluís guanyava cinc-centes pessetes. Allò, més el que guanyava a cal barber, representava una bona quantitat. En donar els cèntims a la mare, ella plorava.

En Lluís sabia que el seu treball a l'embarcació significava que els altres homes no podien guanyar tant i s'esforçava a ser més útil que ningú. Per això, perquè era tan voluntariós, els pescadors l'estimaven i l'apreciaven.

Un dels somnis d'en Lluís era comprar-se una bicicleta. Volia la bicicleta perquè la necessitava per anar del poble al port i estalviar-se aquell quart de caminar.

Però feia moltes nits que salpaven i tornaven gairebé buits. Tan desco-ratjats estaven, que aquella nit van estar a punt de no sortir, però després de molts dies els que anaven als bots a inspeccionar el mar van assenyalar una gran profusió de peixos. El patró despertà els homes. Van engegar el

Lectura 6

motor i la barca va començar a traçar un gran cercle, tot deixant anar la xarxa darrere seu.

Un cop feta la gran bossa, van començar a hissar-la. La xarxa pujava plena, a punt de rebentar. Les sardines brillaven com barretes de plata. Van començar a omplir les caixes de fusta i les tapaven amb glaç. Els pescadors cridaven d'alegria i s'abraçaven.

–D'aquesta feta sí que et compres la bicicleta! –li deien a en Lluís.

El patró, gran expert en la matèria, calculava en trenta mil o quaranta mil pessetes la sardina pescada. Cada tripulant s'emportaria més de mil pessetes, aquella nit; potser dues mil. En Lluís tenia les mil segures.

Tot d'una, van veure una resplendor en el cel. Eren bengales de socors. En Roc va dir:

–Hi hem d'anar; alguna barca està en perill.

Van virar, i a tota marxa van fer rumb cap on esclataven els coets. Encara que el motor anava a tota marxa, la barca avançava a poc a poc, a causa de l'excés de pes produït per l'abundant pesca. La barca s'esforçava i cruixia.

–No hi arribarem, no hi arribarem –remugava en Roc.

–Estan en una situació desesperada –deien els altres.

–Escolteu –va dir el patró–. Ja sabeu el dilema que se'ns presenta, oi?

Alguns van fer que sí amb el cap.

–Cal llençar la pesca per la borda. Però heu d'estar-hi tots d'acord...

Anà mirant-los, un per un, i tots van moure el cap afirmativament. Quan va arribar a en Lluís li va dir:

–Tu, Lluís, què hi dius? Si dius que no, no la llencem. Pensa en la teva bicicleta. És l'única ocasió en la teva vida perquè la tinguis.

En Lluís va somriure i, amb els ulls plens de llàgrimes, va fer que sí amb el cap.

Ràpidament anaven abocant la sardina al mar, i la barca s'anava tornant lleugera i alada.

El patró i uns quants més preparaven cordes i un salvavides, per si calia. Tots estaven satisfets, com si hagués estat una gran sortida de pesca. I com si en Lluís ja tingués la seva bicicleta.

Francesc Candel (adaptació)

El missatge de l'Arnau

L'Eldesind era un noi pescador que vivia a l'Escala. Un dia, arribant de mar, va anar a portar peix a casa d'en Pere, el seu millor amic. Poc abans d'arribar-hi es va trobar la Marianna, que era una noia del poble:

–Hola Eldesind. On vas?

–Vaig a can Pere a portar peix –va respondre.

–M'agrada que li portis peix, perquè quan sigui la seva dona, també en menjaré jo.

L'Eldesind va quedar parat. En Pere mai no li havia parlat de casar-se amb la Marianna. Tot al contrari, amb qui es volia casar era amb la Carmeta.

Va anar passant el temps i en Pere es va comprometre amb la Carmeta. Així que va córrer la veu, la Marianna va anar a casa de la bruixa Cinc Claus per aprendre les males arts de bruixeria. Pocs dies abans del casament, la Marianna, convertida en la bruixa Gurlianna, es va presentar davant d'en Pere i el va amenaçar:

–T'ho dic per última vegada. Et casaràs amb mi. Si no, un dia començaran a venir les desgràcies a casa teva.

Van passar els anys i ja ningú no se'n recordava del malefici de la bruixa Gurlianna. En Pere i la Carmeta van tenir una filla, la Gertrudis, i l'Eldesind va ingressar a l'ordre de Sant Benet i vivia al monestir de Sant Pere de Rodés.

Un vespre quan ja era ben fosc i plovia a bots i barrals un home va trucar a la porta del monestir. Portava un missatge urgent per al pare Eldesind:

–Sóc l'Arnau, fill d'en Guillem de Belcaire i m'envia en Pere. Està molt afligit i necessita la vostra ajuda. La seva filla té una estranya malaltia. Tots els metges i apotecaris l'han visitada i no la poden guarir.

–Mala bruixa! –va exclamar el pare Eldesind, mentre mirava fixament les flames –. L'únic remei que conec és posar-li al damunt del pit una flor de neu de color lila. Només n'he vista una en tota la vida, pels volts dels cingles de Cabrera.

–Bé, doncs, posem fil a l'agulla! Jo us hi acompanyaré –va dir l'Arnau animosament.

Lectura 7

–D’acord, però serà una empresa difícil i perillosa perquè tinc el presentiment que la flor màgica estarà molt ben guardada.

L’Arnau va fer nit al monestir i l’endemà a trenc d’alba van iniciar la marxa. Van tardar dos dies fins a arribar als cingles i quan ja s’hi començaven a apropar una forta llum els va deixar cecs durant un moment. El tro que va seguir el llampec els va fer caure a terra tots dos. Tan bon punt s’havien aixecat, un segon llampec va caure a menys de deu passes davant d’ells, i va rompre una roca, que va caure cingle avall.

De sobte, l’Arnau va veure la flor de neu lila i s’hi va acostar. El segon tro va ser espantós, sec i curt.

–La bruixa Gurlianna pretén matar-nos o destruir la flor que pot salvar la Gertrudis. Què podem fer? –va cridar.

–Treu la bossa de sal que portes al sarró i dóna-me’n una mica. És el remei més eficaç contra les bruixes –va respondre ràpidament el pare Elde-sind.

Després van anar muntanya amunt i en van tirar un altre grapadet sobre la flor. Cap més llampec no va caure! Es van acostar a la flor i la van arrencar. La flor era realment màgica. Era com si fos d’un vellut, puríssim. O com de gel... amb un color lila intens.

Els dos homes somreien i l’alegria del cor se’ls reflectia perfectament a la cara. La Gertrudis estava salvada. Ara només calia arribar fins a casa seva i esperar que la flor fes els seus efectes.

Josep Torrent (adaptació)

Cap al país de les espècies

Al final del segle XV els navegants empenien expedicions a llocs molt llunyans. Tenien per missió explorar terres desconegudes, anar a buscar or i espècies, i fer conèixer la religió cristiana. El 1498, una d'aquestes expedicions, menada pel portuguès Vasco da Gama, obrí la ruta marítima cap a l'Índia. Gràcies al diari d'un marí portuguès podem reviure aquesta expedició.

8 de juliol de 1497, a l'alba

Comencem un viatge incert des de Lisboa. Prenem la ruta traçada per Bartolomeu Dias fa deu anys. Però, aquesta vegada, el rei ordena que anem més lluny, cap a l'Índia. Allà comprarem espècies aromàtiques, pebre i gingebre.

Viatjarem amb quatre vaixells: una caravel·la i tres naus carregades de provisions: barrils de vi i d'aigua, cabres, bens, pollastres, galetes, mantega salada, sucre... Confiam molt en el nostre capità, Vasco da Gama. És un marí amb experiència.

3 d'agost de 1497

Naveguem en ple oceà Atlàntic. Fa una calor terrible i els queviures comencen a esgotar-se. Puja una forta ferum de podrit de la bodega. Les rates campen pertot arreu. Ens racionen el vi i l'aigua. Aviat ens haurem de menjar els darrers bens que vam embarcar.

Octubre de 1497

Després de travessar l'equador, Vasco da Gama decideix navegar mar endins. Hem canviat de direcció, però el mar s'encrespa. Les onades que piquen contra el vaixell són més altes que el pal major. Alguns mariners, esgotats, s'agafen a les cordes. Quants de nosaltres sobreviurem a aquest malson?

22 de novembre de 1497

Fa uns quants dies que trobem balenes i ocells. La seva presència anuncia que hi ha terra a prop. Ja és hora de fer escala per adobar les veles i reposar les provisions d'aigua. El cap de Bona Esperança és a prop.

Lectura 8

Desembre de 1497, sud d'Àfrica

Ara naveguem per una ruta marítima desconeguda al llarg de la costa d'Àfrica. A cada escala, els indígenes ens reben a la platja. Normalment ens comuniquem per signes. Aquest nou oceà té un color turquesa molt bonic. Nosaltres l'anomenem oceà Índic.

Març de 1498

Som a Moçambic, una regió que coneixen força bé els comerciants musulmans. A vegades, hem de fer servir les armes per aconseguir queviures, perquè aquí els cristians no som benvinguts.

Abril de 1498, Malindi

En una de les escales cerquem un pilot perquè ens guiï fins a l'Índia. El soldà de la ciutat de Malindi ens rep amistosament. Durant nou dies recorrem la ciutat, totalment blanca i emmurallada. Per fi podem menjar taronges i verdura. Quina delícia, després de tanta galeta florida i tant peix salat!

Posem rumb a l'Índia. El nou pilot viatja atent als estels, que emprava com a referència per guiar els nostres vaixells, però les pluges del monso li dificulten la tasca.

21 de maig de 1498

Finalment, hem arribat a la nostra destinació: la ciutat de Calicut ja és a la vista. És un dels ports més rics de l'Índia. A pesar de l'hostilitat dels comerciants musulmans que viuen aquí, Vasco da Gama aconsegueix firmar un acord comercial.

Frédérique de Watrigant (adaptació)

El ratolí, el gat i el gall

Vet aquí que un bon matí, un jove ratolí es va plantar davant la seva mare i li va dir que volia anar a veure món. Sense encomanar-se a Déu ni al diable, va sortir del cau, va ensumar l'aire i es va llançar a l'aventura.

–Ui, quantes meravelles que m'esperen fora del cau! –deia el jove rodamón. Viatjaré a molts països i faré grans amics.

Caminava sorprès per tot el que veia al seu pas i obria uns ulls com unes olives negres. Mentre corria esbojarrat d'aquí cap allà, va veure un cobert. Va pensar que seria un bon lloc per fer-hi nit i hi va entrar. Però quan havia avançat només uns pocs metres, tot d'un plegat es va parar en sec.

–Què era allò que veia?

El cor li batejava a cent per hora. Davant seu hi havia dos animals que ell no havia vist mai dels mais. Eren molt estranys i ben diferents l'un de l'altre.

El primer, ajagut dalt d'un banc de pedra, tenia un aire graciós, amable i dolç. El pelatge es veia flonjo, polit i brillant; la cua i les potes eren llargues i elegants. En general tenia un posat distingit i inspirava confiança.

L'altre, ben al contrari, feia un gran escàndol amb la seva veu estrident i amb l'esbatec dels seus braços emplomallats. Del cap li penjava un tros de carn vermella fastigosa, la cua semblava un gran ventall, i les potes, un parell de forquilles.

El pobre ratolí, que en la seva vida no havia vist mai res d'igual, es va espantar tant que tot seguit va girar cua i va fugir cap al cau. Quan va arribar a casa va córrer cap a la mare:

–Ai mare, si sabessis què he vist!

I tremolant com una fulla li va explicar, amb tots els pèls i senyals, com era d'esgarrifós aquell monstre que cridava i que l'havia espantat tant.

–Si no hagués estat per ell –deia el ratolinet–, m'hauria fet amic de l'altre animaló. Aquell sí que era simpàtic, amb aquell pèl tan suau...! I quina cua tan llarga que tenia, i quins bigotis més fins. Igual que nosaltres, mare. I tot i que estava tan quiet, com li brillaven els ulls quan em mirava! Deu ser amic dels ratolins. Ai, si almenys aquell ximple no m'hagués fet fugir!

–Doncs aquest ximple que tu dius –li va respondre la mare– és un gall i

Lectura 9

de segur que t'ha salvat la vida. És del tot inofensiu.

El ratolinet, que encara no s'havia recuperat de l'ensurt, no comprenia res del que li deia la mare.

I aquesta li va continuar explicant:

–En canvi, l'animaló que trobes tan bonic i simpàtic ens la té ben jurada. És un gat: el nostre pitjor enemic! El gat, amb el seu semblant distingit i agradable, per poc que badis se't cruspirà de viu en viu...

Finalment, adoptant un to allisonador, la mare ratolí va afegir:

–Alerta, doncs! I recorda que les aparences enganyen. Mai res és el que sembla, fill meu.

El ratolinet es va quedar meditant una bona estona i finalment va decidir que ja aniria a rodar món quan fos més gran.

La Fontaine (adaptació)

El rei dels oficis

Hi havia una vegada un rei que va voler saber quin era l'ofici del seu regne que necessitava més enginy i quin era el que tenia més mèrit de tots per nomenar-lo rei dels oficis.

Així va ser com va fer cridar els set mestres de més anomenada de cada un dels oficis més populars i els va demanar que portessin una mostra de la seva obra i l'eina amb què l'havien fet.

Va convidar-los a un gran dinar al castell on vivia. Després de l'àpat, cada un va presentar la feina davant de tots els cortesans i nobles del reialme, va mostrar l'eina amb què l'havia fet i va explicar el procés que havia seguit.

El forner va portar un pa rodó molt ros i tou, i la pala amb què l'havia enforat. El ferrer va portar un pany i una clau molt bonica i complicada, i el martell i l'enclusa amb què les havia fet. El fuster va portar una capseta molt ben acabada i el ribot amb què l'havia polida. I així van anar fent el pelleter, el sabater, el sastre i el paleta.

Després d'haver examinat totes les mostres i totes les eines, al rei li semblà que l'obra de més mèrit era el vestit fet pel sastre, ja que només havia fet servir unes tisores i una petita agulla. En canvi, tots els altres havien hagut de posar en joc un gran nombre d'eines per aconseguir la seva mostra.

Tots, menys el sastre, és clar, pensaven que el rei s'havia equivocat i que la seva feina demanava més enginy que la del sastre. Ara bé, davant del parer del rei ningú no va gosar replicar i el sastre va ser nomenat rei de tots els oficis del reialme.

De tots els oficis convocats, el ferrer va ser el que es considerà més trepitjat, fins al punt que no estava disposat a tenir un sastre per rei dels oficis i decidí tancar la ferreria i buscar fortuna en altres terres, en un lloc on es reconegués la importància del seu ofici.

Al cap de poc temps, al sastre se li van desclavar les tisores, al sabater se li va trencar l'agulla, al pelleter se li va despuntar el ganivet, al fuster se li va trencar la fulla del ribot i al paleta se li va partir l'escarpa. Tots necessitaven el ferrer perquè els adobés les eines i van decidir anar al palau del rei per explicar-li el que els havia passat.

Lectura 10

El rei va fer cridar el ferrer pertot arreu, però no era en part de món. Finalment el rei va manar que s'obrís la ferreria i que hi acudissin tots aquells que es vegessin amb cor d'arreglar les eines que s'anaven amuntegant. Però tots els esforços van ser inútils.

Un dia, per fi, es va presentar el ferrer, que havia tingut notícia de les cries fetes pel rei i dels problemes que s'havien originat d'ençà que ell se'n va anar. El ferrer es va posar a treballar i va arreglar les eines de tothom. Finalment la pau i la tranquil·litat va tornar a tots els oficis.

El rei va tornar a convocar els set oficis a un altre àpat fraternal i davant de tothom va confessar que havia comès un error, ja que la pràctica havia demostrat que tots els oficis depenen del ferrer. Sense ell no es poden arreglar les eines d'altres oficis quan es fan malbé.

Llavors el rei, davant de tots els presents, va nomenar solemnement el ferrer rei dels oficis amb la conformitat de tothom.

El sastre, en acte d'acatament al rei, es va agenollar i amb les tisores va fer set queixals a la part de baix del davantal de pell del ferrer. És per això que durant molt de temps, els davantals dels ferrers han portat set queixals que, a més de fer bonic, són l'ofrena dels sastres i el distintiu reial sobre els altres oficis.

Joan Amades (adaptació)

El talp Eudald

L'Eudald es pensava que els menuts ja havien quedat prou satisfets, però el petit Còdol Negre tenia una curiositat infinita.

–Tiet, com són els caus dels humans?

–Mmm, com us ho explicaria? Els humans fan al revés de nosaltres. En comptes de construir els seus caus terra endins, els fan terra enfora, cap al cel, i els enlairen amunt, amunt. Per dintre són un laberint de galeries com els ruscós de les abelles, i per fora estan plens de foradets. Allà hi viuen els uns sobre els altres en uns compartiments que en diuen pisos, que són una mena de cova atepida d'objectes absurds. Al final s'hi troben tan estrets que gairebé no hi caben.

–I com s'ho fan per sortir-ne, si no tenen ales?

–El terra es plega per dins en un invent conegut com escales. A més de les escales, també fan servir unes capsas que puguen i baixen arrossegades per unes cordes conegudes com ascensors.

–I n'hi ha moltes espècies?

–Moltíssimes. Viuen escampats pel planeta, agrupats en colles o ramats. Es reparteixen les terres, fan unes línies imaginàries a terra, que en diuen fronteres, i fabriquen països.

–I són espavilats, els humans?

–Per algunes coses sí, per altres es comporten pitjor que cap altre animal. Són llestos perquè no es deixen caçar ni exterminar per altres espècies, però són estúpids en destruir-se a si mateixos i destruir el planeta on vivim, i ni ells ni nosaltres no en tenim cap altre.

–I els pares humans, per què no castiguen els que fan guerres i els que fan malbé el planeta?

–A les democràcies es pot castigar els que manen malament; això si s'arriba a saber, perquè ells procuren amagar-ho. Els humans fan moltes coses de les quals s'amaguen. Tenen lleis com tots els animals, però la majoria no les respecta.

–I no els ho ensenyen de petits? La mare ens ensenya on viu la fura i ens adverteix que no hem d'anar al riu i que no hem d'entrar a un cau desconegut.

Lectura 11

–Doncs els humans fins i tot han creat escoles per ensenyar als humans petits el que han de fer, el que no, i per recordar moltes informacions que en diuen coneixements.

–Cone... què? Que complicats!

–Ho són tant, de complicats. Fixeu-vos: mengen xiclet, juguen a pilota, miren la tele, passegen en bicicleta, llegeixen llibres, prenen xocolata desfeta, celebren aniversaris, treballen com les formigues i sempre estan avorrits. Tot això els passa perquè tenen el cervell massa gros i els funciona sempre..., brum, brum, brum, com unes dents rosegant dia i nit.

–Que cansat!

–És clar, per això, un cop s'ho han inventat tot i ja no saben què més inventar, busquen maneres de complicar-se la vida. Aleshores es barallen, no dormen a les nits, van a veure el metge, es fan la guitza i ploren una mica.

Els talps estaven silenciosos.

–Tiet, així, doncs, els humans ho fan tot malament, són dolents i, a més, no viuen feliços?

–I és clar que no! Això és el que sembla quan els veus tots apilonats, però si els coneixes d'un en un, t'adones que tots són diferents i que n'hi ha de valents com un lleó, d'afectuosos com un esquirol, de treballadors com una abella i de tranquils com un talp.

–I com ho saps?

–Perquè jo vaig fer-me amic d'alguns humans i vaig viure al seu costat i vaig aprendre a entendre'ls i a estimar-los.

Maite Carranza (adaptació)

La vela, un esport

Rems i vela

La navegació amb embarcacions de vela va sorgir en el món antic per la necessitat de transportar càrregues d'un lloc a l'altre, és a dir, per motius comercials. Els primers a utilitzar embarcacions de vela van ser els egipcis i, més endavant, ho van fer altres pobles, com els ibers, els celtes i els grecs, entre altres.

Aquests primers velers portaven una sola vela penjada d'un pal que es clavava al mig de l'embarcació; també portaven una corda que travessava la nau de punta a punta per evitar que es desequilibrés i s'enfonsés per algun dels extrems. El vent podia desplaçar la nau quan bufava del darrere (popa) i fins i tot quan bufava de costat (del través), però quan el vent bufava de davant (de proa) arriaven la vela, la plegaven i es posaven a remar.

Els inicis de la vela com a esport

La vela com a esport es va iniciar als Països Baixos en el segle XVII. En aquella època els holandesos tenien un gran poder naval i, a més, el país estava travessat per nombrosos canals. Aquestes condicions van afavorir que les embarcacions de vela no tan sols es fessin servir per comerciar, sinó que també s'utilitzessin com a mitjà de transport de passatgers i per a competicions esportives.

Navegar per plaer

De tota manera, navegar no es va convertir realment en un esport i una activitat de lleure fins al segle XIX. La gent rica feia creuers en **iots** i organitzava **regates** pel simple plaer de guanyar una cursa. Joshua Slocum va ser el primer navegant a iniciar la volta per tots els oceans del món en solitari, l'any 1895.

L'any 1851 la goleta nord-americana *America* va guanyar la copa de la «cent guinees», instaurada per la reina Victòria d'Anglaterra, sobre disset embarcacions angleses. Des d'aleshores, cada any s'organitza aquesta competició, coneguda com a Copa Amèrica, en la qual participen velers de tot el món.

Tipus de velers

Al llarg del temps, la navegació a vela ha evolucionat molt, tant en la construcció (materials, procediments de construcció...) com en el disseny de noves embarcacions. Actualment hi ha una gran varietat de velers i els podem agrupar en dos tipus: els **velers de vela lleugera** i els **velers de creuer**. Aquests últims estan destinats a la competició en regates i travesses d'altura, per exemple, la volta al món.

Els Optimist

Fa 80 anys, a Florida (EUA), uns nois van agafar unes caixes de sabó grans, van muntar-hi una vela i rodes i van començar a fer curses pels carrers de la ciutat. Aquest va ser l'origen d'una embarcació molt utilitzada actualment per la mainada i la gent jove. Un dissenyador anomenat Mills va fer els plànols d'aquesta embarcació i els va fabricar amb el nom d'*Optimist*. Actualment hi ha més de 250.000 nens i nenes entre 7 i 15 anys que naveguen arreu del món en aquestes "caixes de sabó amb vela".

La vela a Catalunya

A la península Ibèrica, pel fet d'estar envoltada de mar, hi ha una gran afició a l'esport de la vela. Catalunya, per exemple, té molts punts on és possible practicar aquest esport: la Costa Brava, la costa de Barcelona i la costa de Tarragona.

Per practicar la vela, no cal comprar cap embarcació, sinó que solament ens hem de posar en contacte amb alguna escola de vela per fer algun curs a l'estiu o a l'hivern. Així comprovarem si ens agrada practicar aquest esport.

L'energia del vent

Èol, el déu grec dels vents, ha donat el nom a l'energia que s'obté de l'aire en moviment: l'energia eòlica. Els aerogeneradors, uns gegantins i moderns molins, transformen la força del vent en electricitat.

L'acció del vent

El vent té molta força. Des de fa molt temps, l'ésser humà ha utilitzat l'energia del vent. La primera màquina que va transformar aquesta energia va ser el molí de vent. L'acció del vent sobre les pales fa anar el molí per molre gra o treure aigua dels pous.

Produir electricitat

Avui dia, les pales d'un aerogenerador no mouen una roda, sinó un generador molt gros. Aquest aparell transforma l'energia eòlica en electricitat, que després es distribueix a les cases i les indústries a través de línies elèctriques convencionals.

Una energia neta

Moltes fonts d'energia, com ara el petroli o el carbó, són contaminants. En canvi, l'energia aconseguida a partir del vent és neta: pot transformar-se en electricitat sense contaminar el medi ambient.

Altres fonts d'energia no contaminants són, per exemple, la hidràulica i la solar.

Una energia inesgotable

A més, les reserves de petroli, carbó i gas minven de mica en mica, i arribarà el dia en què s'acabin. En canvi, el vent mai no s'esgota. És per això que del vent se'n diu que és una energia inesgotable.

Una energia de futur

Tot i els avantatges que presenta l'energia eòlica respecte dels combustibles, com el petroli, aquesta energia encara està molt lluny de ser una energia d'ús generalitzat.

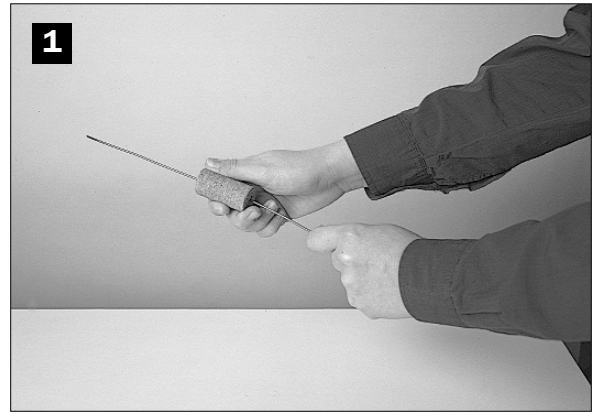
A Catalunya, per exemple, només hi ha parcs eòlics al Baix Ebre i a l'Empordà.

De tota manera, segur que en un futur no gaire llunyà fonts d'energia netes i inesgotables com l'eòlica o la solar tindran un paper protagonista.

Fabrica un aerogenerador

Per a aquest experiment et cal:

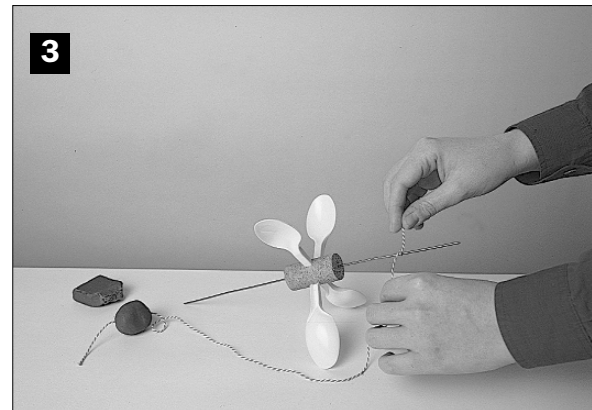
- una pastilla petita de plastilina
- un tap de suro
- una vareta de metall de 15 cm
- quatre culleretes de plàstic
- dos bols
- sorra
- dues forquilles
- un tros de fil
- un assecador de mà

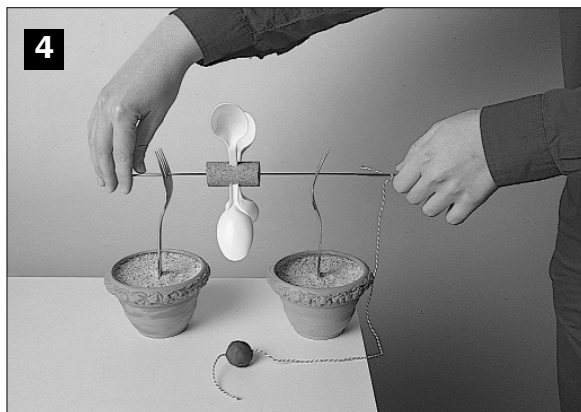
1 Travessa el tap de suro amb la vareta de metall.

2 Trencas els mànecs de les culleretes i clava-les al tap de suro.

3 Fes una bola de plastilina i col·loca-la en un cap del fil. Després lliga el fil amb la bola a un extrem de la vareta.

4 Omple els dos bols amb sorra i clava el mànec d'una forquilla en cada un. Posa la vareta amb les pales damunt de les forquilles.

5 Engega l'assecador i fes que les pales girin. Veuràs que la bola de plastilina també puja amb la força de l'aire.

Reporter doc (adaptació)

Per què?

Per què els “grans” sempre tenen raó?

És la meva opinió, amics lectors estimats, que els “grans” tenen raó quan no estan equivocats.

Per què els ases bramen?

Fa molt de temps –diu la faula– els ases cantaven amb veu de tenor. Després hi va haver una gran assemblea de tots els animals i el lleó, que n’era el rei, va preguntar:

–Qui és el més ben plantat de nosaltres?

–Jooo! –crijà de seguida l’ase.

–Molt bé, seràs el més ben plantat. I qui és el més fort?

–Jooo! –crijà l’ase abans que ningú més pogués obrir la boca.

–Bé –digué el lleó–. I qui és el més estúpid?

–Jooo!– cuità a bramar l’ase, desitjós de contestar el primer també aquesta vegada. Tots es van posar a riure i el pobre ase, de tanta vergonya que va tenir, va perdre la veu i d’aleshores ençà només sap dir: “Jo, jo, joooo!”

Per al pagès, però, la veu de l’ase és encara la més bonica.

–Qui és el meu amic? Qui m’ajuda i treballa per mi? –pregunta.

–Jo, jo, jooo! –respon l’ase, carregat com un ruc.

I el pagès li dóna la raó.

Per què els galls canten?

Canta el gall de matinada
i desperta la mainada.

A la ciutat no hi ha galls
que facin fora els badalls.

Un rellotge molt petit
m’acompanya prop del llit,
i tot just despunta el dia

–si és dia de treballar–
salta una molla i em fa:

«Quiquiriquic!» amb bonhomia.

Lectura 14

Per què l'auto camina?

Per què l'auto camina?
És molt senzill: l'empeny
un cor guiat amb seny.
El cor és el motor;
la sang, la gasolina;
i el seny sempre l'hi posa
el conductor que el guia:
l'hi posa si en tenia.

Per què s'ha d'estudiar?

Per conèixer el món i per fer-lo més bonic i més bo. Però compte!, no s'estudia només en els llibres. Em recordo d'un ratolí que vivia en una biblioteca i desitjava tant instruir-se, que es menjava dos llibres cada dia. Una vegada va trobar en un llibre la imatge del gat i ràpidament se la va cruspir. Mentre feia la digestió tranquil·lament, convençut d'haver destruït el seu enemic, el gat de carn i ossos li va saltar al damunt i se'l va empassar amb dues mossegades. Entre queixalada i queixalada li va dir: "Ratolinet meu, et calia estudiar també de la realitat."

Per què les balenes no viuen als nostres mars?

Les aigües dels nostres mars són massa calentes per a les balenes que viuen en els mars glacials on troben el seu aliment. Ja deus saber que les balenes són mamífers. Així doncs, escolta.

Endevina tu mateix:
la balena no és un peix.
Endevina: el ratpenat,
un ocell mai no ha estat.
I certa gent, mira per on,
semblen persones i no ho són.

Gianni Rodari (adaptació)

Ulisses i el ciclop

La guerra de Troia s'havia acabat. I, per fi, després de deu llarguíssims anys, els soldats que hi havien lluitat podien tornar a casa. Entre ells hi havia Ulisses, rei d'Ítaca. Ell i els seus homes van afanyar-se a fer-se a la mar amb el vaixell Odissea. Ben aviat, els camps de batalla van quedar molt lluny.

Al cap de poc, els va sorprendre un temporal que els va fer desviar del seu rumb i els va enviar a una illa desconeguda.

–De segur que en aquelles coves d'allà dalt hi viu algú. Pugem-hi i demanem que ens orientin i ens donin alguna cosa per menjar. Deixeu les espases i agafeu una gerra de vi per demostrar-los que som amics –va dir Ulisses, assenyalant un penya-segat.

La primera cova on van entrar era immensa i feia olor de formatge, però no hi havia ningú. Els soldats es van asseure a esperar. Poc després van sentir soroll de peülles. Era el pastor de l'illa que tornava amb el seu ramat d'ovelles. I quines ovelles! Semblaven vaques, de tan grosses com eren.

Però les ovelles, en comparació amb el pastor, eren ben petites. L'home era tan gran com el cavall de fusta de Troia, i els cabells li queien sobre les espatlles com una heura gegant. Al mig del front hi tenia un sol ull. Un cop va ser dins la cova, va fer rodolar una immensa roca plana i va tancar l'entrada. Després, quan es va girar, va veure els visitants.

–Ja tinc sopar! –va exclamar ple de satisfacció. Va agafar dos homes, un amb cada mà, i se'ls va engolir sencers, tret dels cinturons i les sandàlies, que va escopir tot seguit.

–Senyor, hem vingut en so de pau! Com goseu devorar els meus homes? –va cridar Ulisses, més enfadat que no pas espantat.

–Sóc Polifem, un ciclop –va dir el gegant d'un sol ull–, i em menjo qui vull. Qui ets tu?

–Em dic U... Em dic Ningú. I exigeixo que ens deixeu marxar! Com se m'ha pogut acudir dur un regal per a un home com vós?

–Un regal? On és? Dóna-me'! Si me'l dones, no us devoraré!

Ulisses va assenyalar la gerra de vi. Polifem va destapar-la amb les dents i se'n va beure el contingut d'un sol glop. Després, mentre se'n llepava els bigotis, va exclamar:

–Molt bo, Ningú. Molt bo.

–Així, ara enretirareu la roca de l'entrada i ens deixareu marxar?

–Ah, no exaaactameent –va contestar el monstre, ensopit per l'efecte de l'alcohol–. El que volia diiir és queee no us menjaré... fins al matí.

Lectura 15

I begut de cap a peus i fent grans riallades, es va deixar caure a terra. Al cap d'un moment ja dormia profundament.

Llavors, dotze homes van mirar d'empènyer la roca, però no hi havia manera de fer-la rodolar.

–Estem perduts, capità, no podem sortir d'aquí! –van cridar.

Però Ulisses estava d'allò més enfeinat amb l'enorme gaiato de pastor, esmolant-ne la punta amb el seu ganivet. Va treballar-hi tota la nit.

Cap a la matinada, els mariners van escalfar al foc l'extrem del bastó fins que el van deixar ben roent. Llavors el van aixecar entre uns quants... i el van clavar en aquell ull tan horrible del ciclop.

El crit de Polifem va fer que els seus amics gegants hi anessin corrents.

–Polifem, què passa? Que hi ha algú amb tu? –van cridar des de fora.

–Ningú! –va cridar Polifem.

–Aleshores..., que estàs ferit?

–Ningú m'ha ferit! –va bramar Polifem.

–Bé, bé –van dir els gegants, i se'n van tornar a poc a poc cap a les seves coves–. Potser ha tingut un malson –van comentar.

Mentrestant, Polifem es movia a les palpentes.

–L'engany no et salvarà, Ningú. Ni tu ni els teus homes no sortireu vius d'aquesta cova!

L'endemà al matí, el gegant va fer córrer la roca cap a una banda perquè les ovelles poguessin sortir a pasturar, però ell es va quedar assegut a l'entrada de la cova, amb les mans esteses per atrapar qualsevol grec que mirés de fugir.

Ulisses va indicar als seus homes que s'arrapessin fort a la panxa d'aquelles ovelles tan grosses i llanudes. I tot i que Polifem les acariciava quan passaven per davant seu, no es va adonar que a la part de sota duïen un home penjant.

I va ser així com el capità i la seva tripulació van aconseguir escapar-se. Quan el vaixell va passar a tota velocitat per davant del penya-segat, Ulisses va cridar:

–Recorda, Polifem, que vaig ser jo, l'heroi Ulisses, qui et va deixar cec. No oblidis mai aquest nom!

El ciclop va agafar un munt de roques i les va llançar daltabaix del penya-segat amb l'esperança d'enfonsar el petit vaixell.

–Que no ho oblidis mai? Tu no oblidis això, Ulisses: jo sóc Polifem, fill de Posidó, déu del mar. I invoco el meu pare perquè us destrueixi!

Homer (adaptació de Geraldine McCaughrean)

COMPENSIÓ LECTORA

Lectura 1: Carta d'estiu

Nom i cognoms: _____ **Data:** _____

① Contesta aquestes preguntes:

a) Què van regalar a l'Aleix el dia del seu aniversari?

b) Quines aventures passen els dos aneguets? _____

c) Què en fan, dels aneguets, quan acaba l'estiu? _____

② Indica al teu quadern on van a parar els aneguets al final de l'estiu:

A la cassola, guisats amb peres.

A la granja de la senyora Roseta.

Al pis de Barcelona on viu l'Aleix durant l'any.

③ Escriu un petit resum de l'argument de la lectura.

④ Explica el significat d'aquestes expressions i forma una frase amb cada una:

• Quina llauna!

• Estava per llepar-se'n els dits.

Lectura 2: Els egipcis, sobirans de la terra negra

Nom i cognoms: _____ **Data:** _____

1 Contesta les preguntes següents:

a) Quins eren els principals conreus a l'antic Egipte?

b) Per a què utilitzaven el lli?

c) Quines funcions tenien els soldats?

d) Què eren els *nomós*?

e) En què consistia la feina principal dels escribes?

2 Per què era tan important el riu Nil a l'antic Egipte?

Perquè els soldats hi transportaven les pedres per construir els temples.

Perquè inundava el país i hi deixava una rica capa de llim que adobava els camps.

Perquè la pesca hi era molt abundant.

3 Què significa la paraula «mercenari»?

4 Ordena de més a menys importància la piràmide social de l'antic Egipte:

artesans, camperols i obrers

monarques

soldats

faraó

sacerdots

visir

Lectura 3: Coves i avencs

Nom i cognoms: _____ **Data:** _____

1 Contesta aquestes preguntes:

a) Què és l'espeleologia? _____

b) Quines condicions ambientals troba un espeleòleg? _____

c) De quines maneres l'espeleologia pot afectar l'equilibri del medi ambient?

d) Què és un avenc?

Una cavitat subterrània i natural de parets verticals o molt inclinades.

La galeria més gran d'una cova.

Una muntanya rocallosa que té forma de precipici.

e) Quina diferència hi ha entre una cova i un avenc? _____

2 Consulta el diccionari i senyala el significat correcte de la paraula «claustrofòbia»:

Trastorn mental que provoca por dels animals.

Trastorn mental que provoca por de trobar-se en llocs tancats.

Trastorn mental que provoca mareig i sensació de caure de les altures.

3 Consulta i escriu les paraules que corresponen a les definicions anteriors restants:

4 Completa l'entrevista amb dues preguntes més que t'agradaria fer a Jordi Quera.

Lectura 4: Pimi es fa preguntes

Nom i cognoms: _____ **Data:** _____

1 Contesta les preguntes següents:

a) Per quin motiu en Pimi pensa en les relacions?

b) Com respon la Mireia quan en Pimi li pregunta sobre les relacions?

c) Quins exemples de relacions posen els alumnes del senyor Moliner?

2 Segons el text, de què que estan fets el temps i l'espai?

De muntanyes i paraules.

De relacions temporals i relacions espacials.

De no-res.

3 Ordena aquestes frases que resumeixen la lectura:

La Mireia fa broma de la pregunta d'en Pimi i diu «de no-res».

En Pimi i la Mireia se'n van a dormir.

En Pimi pensa que el temps està fet de relacions temporals i l'espai de relacions espacials.

Els alumnes de la classe donen molts exemples de relacions.

En Pimi pregunta a la Mireia de què són fets l'espai i el temps.

En Pimi pregunta al professor si té raó en la seva conclusió.

4 Com se sent en Pimi quan la Mireia fa broma de les seves preguntes?

enfadat	indiferent	molest	content	confós
---------	------------	--------	---------	--------

Lectura 5: Poesies per cantar

Nom i cognoms: _____ **Data:** _____

① Contesta aquestes preguntes sobre el primer poema:

a) Com se sent el protagonista de la cançó?

b) Per quin motiu?

c) Què t'ho fa pensar?

d) Rimen els versos? I en els segon poema?

② Escriu de què tracta cada un dels poemes que has llegit.

Poema 1 _____

Poema 2 _____

③ Relaciona les paraules que són sinònimes:

nuet	•	• despullat
empastifar	•	• basarda
nostàlgia	•	• embrutar
por	•	• tombar
remugar	•	• enyorança
vinclar	•	• queixar-se

Lectura 6: Trenta mil pessetes per un home

Nom i cognoms: _____ **Data:** _____

① Contesta aquestes preguntes:

a) On vivia en Lluís? _____

b) De quin ofici va aconseguir el primer sou? _____

c) Amb qui vivia? _____

d) Tenia pare? _____

e) Com es deia el patró de l'embarcació que el va contractar? _____

② Per què la mare plorava quan en Lluís li donava els diners que guanyava?

Perquè el seu fill treballava molt i els diners no eren suficients.

Perquè s'emocionava quan veia que el seu fill l'ajudava tant.

Perquè era molt bleada i sempre plorava per no res.

Perquè estava trista de veure que el seu fill treballava.

③ Escriu un petit text explicant el procés de la pesca de la sardina:

④ Busca en el diccionari el significat de les paraules següents i escriu-lo:

• sobresou _____

• descoratjat _____

• dilema _____

Lectura 7: El missatge de l'Arnau

Nom i cognoms: _____ **Data:** _____

① Contesta aquestes preguntes:

a) Per què la bruixa llança una maledicció sobre la donzella? _____

b) Quin és el remei per poder guarir la donzella? _____

c) Com aconseguixen el remei per curar la donzella? Amb qui han de lluitar?

② Escriu el nom dels protagonistes de la història:

missatger		bruixa	
monjo		pare de la donzella	
donzella		mare de la donzella	

③ Fes un resum del contingut de la història.

④ Busca i escriu el significat d'aquestes paraules i frases fetes:

• apotecari _____

• guarir _____

• posar fil a l'agulla _____

Lectura 8: Cap al país de les espècies

Nom i cognoms: _____ **Data:** _____

① Contesta aquestes preguntes:

a) Quina ruta prenen els navegants portuguesos?

b) Què volien comprar els navegants portuguesos a l'Índia?

c) Quins aliments portaven en els vaixells? Per què?

d) Per què es van posar contents els mariners quan van veure balenes i ocells?

e) Quant temps va durar el viatge de Lisboa a Calicut?

② Ordena la ruta que segueixen els mariners portuguesos:

Lisboa

Equador

Malindi

Calicut

Moçambic

Cap de Bona Esperança

③ Busca en el text i escriu les expressions que s'utilitzen per dir que:

a) El vaixell és ple de rates: _____

b) A la bodega, hi fa molta pudor: _____

c) Les onades són molt grosses: _____

④ Fixa't que el pilot de l'embarcació es guia pels estels. Coneixes altres formes d'orientar-se en un viatge? Quines?

Lectura 9: El ratolí, el gat i el gall

Nom i cognoms: _____ **Data:** _____

① Contesta aquestes preguntes:

a) Què li passa al ratolí quan se'n va a veure món? _____

b) Què li crida més l'atenció del gall? I del gat? _____

c) Què li explica la mare, al ratolí? _____

② Consulta al diccionari el significat correcte d'aquestes expressions:

a) Sense encomanar-se a Déu ni al diable:

Sense meditar ni prendre cap precaució.

Sense aprofitar-se de l'ajut de ningú.

b) Amb tots els pèls i senyals:

Assenyalant alguna cosa en concret.

Sense deixar-se cap detall.

c) Girar cua:

Girar-se d'esquena per anar-se'n.

Canviar de tema en una conversa.

③ Explica per què la mare ratolí diu que les aparences enganyen.

Lectura 10: El rei dels oficis

Nom i cognoms: _____ **Data:** _____

① Contesta aquestes preguntes:

a) Quin ofici va triar primer, el rei? Per què? _____

b) Per què se'n va anar del país, el ferrer? _____

c) Què va moure el rei a nomenar un nou rei dels oficis? _____

② Ordena aquestes frases i completa-les tot resumint la lectura.

El rei va esmenar l'error i va triar el ferrer com a rei dels oficis perquè _____

Van haver de demanar al ferrer que tornés perquè _____

Quan el sastre és nomenat rei dels oficis, el ferrer _____

El rei va convocar els mestres del oficis més populars de l'època per saber _____

③ Tria el significat correcte de cada frase:

a) Veure's amb cor:

Sentir-se capaç.

Tenir-ne ganes.

b) Considerar-se trepitjat:

Sentir-se recolzat.

Sentir-se maltractat.

c) No gosar replicar:

No atrevir-se a contestar.

No voler contestar.

Lectura 11: El talp Eudald

Nom i cognoms: _____ **Data:** _____

1 Contesta les preguntes següents:

a) Com són els edificis on viuen els humans, segons el talp Eudald? _____

b) Per què el protagonista creu que els humans són complicats? _____

c) El Talp Eudald comprèn els humans? Per què? _____

2 De quina manera creus que els humans es destrueixen a si mateixos? I al planeta?

3 Fixa't en aquestes comparacions i escriu-ne més que facin referència a altres animals:

Hi ha humans que són valents com un lleó, afectuosos com un esquirol,
treballadors com una abella, feliços i tranquils com un talp _____

4 Què vol dir l'expressió «fer la guitza»?

afalagar

complaure

molestar

5 Quin to utilitza el talp Eudald per explicar com són i com viuen els humans?

humorístic

seriós

cítric

Lectura 12: La vela, un esport

Nom i cognoms: _____ **Data:** _____

1 Contesta les preguntes següents:

a) Quins són els orígens de la navegació amb embarcacions de vela?

b) Quan i on es va iniciar la vela com a esport? Per què?

c) Quina va ser la primera regata? Qui la va organitzar?

d) Quins tipus de velers hi ha actualment?

2 Explica què voleu dir aquestes paraules:

a) proa _____

b) popa _____

c) arriar _____

3 Consulta el diccionari i senyala la definició correcta:

rai	☐ Conjunt de troncs lligats que es deixen anar riu avall, conduïts amb remes. ☐ Aparell que serveix per dirigir una embarcació.
iot	☐ Embarcació per transportar càrrega. ☐ Embarcació esportiva i d'esbargiment.
rem	☐ Pala de fusta que serveix per desplaçar una embarcació. ☐ Embarcació de vela llarga i estreta.

Lectura 13: L'energia del vent

Nom i cognoms: _____ **Data:** _____

① Contesta aquestes preguntes:

a) En què s'assemblen els antics molins de vent als moderns aerogeneradors? _____

b) Per a què s'utilitzaven els molins de vent? _____

c) Per què diem que l'energia eòlica és inesgotable? _____

d) Quines energies coneixes que siguin esgotables? _____

② De quin recurs natural s'obté cada una d'aquestes energies?

a) eòlica: _____

b) hidràulica: _____

c) mareomotriu: _____

d) solar: _____

e) nuclear: _____

③ Subratlla el sinònim que correspon a cada paraula:

bol	vas	cubell	safata
vara	agulla	ganxo	pal

④ Quina importància creus que tindran les energies inesgotables en el futur?

Lectura 14: Per què?

Nom i cognoms: _____ **Data:** _____

1 Contesta aquestes preguntes:

- a) Qui resposta has trobat més original? _____
- b) Quina t'ha fet més gràcia? _____
- c) Quina t'ha sorprès més? _____
- d) Amb quina resposta has après una cosa que no sabies? _____

2 Completa aquestes frases fetes amb el nom de l'animal corresponent. Després relaciona cada frase amb el seu significat.

- a) Anar carregat com un _____ • incansablement
- b) Treballar com una _____ • còmode
- c) Caminar a pas de _____ • portar molt pes
- d) Alçar la _____ • lentament
- e) Estar com el _____ a l'aigua. • cridar l'atenció
- f) Anar al llit com les _____ • anar a dormir d'hora

3 Explica què vol dir la frase següent:

Ratolinet meu, et calia estudiar també de la realitat.

Lectura 15: Ulisses i el ciclop

Nom i cognoms: _____ **Data:** _____

1 Contesta aquestes preguntes:

a) Què és un ciclop? _____

b) Un ciclop és un ésser real o inventat? _____

c) Què fan Ulisses i els seus homes en arribar a l'illa? _____

d) Per què s'adorm el ciclop? _____

e) Com s'escapa Ulisses de la cova? _____

2 Assenyala el significat correcte de cada paraula:

a) Un **gaiato** és:

Un bastó encorbat a l'extrem superior que serveix per ajudar-se a caminar.

Un bossa que els pastors i les persones que van al camp porten penjada a l'espatlla.

b) **Invocar** vol dir:

Jutjar algú o alguna cosa de manera negativa.

Cridar Déu o un esperit per demanar alguna cosa.

c) A les **palpentes** vol dir:

Sense parar-se a pensar.

Ajudant-se amb les mans, palpant per trobar alguna cosa o per no topat amb res quan no hi ha llum.

3 Quin missatge creus que ens vol transmetre l'autor?

És important ser molt fort per sortir-se de qualsevol situació perillosa.

És millor pensar i tenir enginy que no pas tenir molta força.

Cal que cuidem el cos i no cal cultivar la intel·ligència.